

BEZPIECZNY WYPOCZYNEK NAD WODĄ W ASPEKcie RATOWNICTWA WODNEGO NA TERENIE POWIATU CHOJNICKIEGO

WATER SAFETY IN THE ASPECT OF WATER RESCUE IN THE OPINION OF THE INHABITANTS OF THE SĘPOLNO KRAJEŃSKIE COMMUNE

**Dariusz Skalski^{1,2}, Damian Kowalski^{1,2}, Bogdan Kindzer², Ludmyla Rybak²,
Aleskander Skaliy³**

¹Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku,

²Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej im. Iwana Boberskiego w Lwowie

³Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

Razem: Liczba znaków: 34951 (ze streszczeniami)

Total: Number of characters: 34951 (with abstracts)

Słowa kluczowe: ratownictwo, bezpieczeństwo, samorząd, wypoczynek

Keywords: rescue, safety, local government, leisure

Streszczenie

Wstęp

Istotną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa odgrywają zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa wodnego i bezpieczeństwa nad wodą. Tych właśnie zagadnień dotyczyć będzie niniejsza praca.

Material i Metody

Celem badań niniejszej pracy było określenie poziomu bezpieczeństwa wodnego w aspekcie ratownictwa wodnego na terenie powiatu chojnickiego w opinii jego mieszkańców oraz próba analizy czynników mogących mieć na nią wpływ względem subiektywnych odczuć badanych. Metodą był kwestionariusz ankiety.

Wyniki

Po przeanalizowaniu uzyskanych odpowiedzi w ankiecie otrzymano wyniki badań wskazujące na wysoki poziom bezpieczeństwa nad wodami zapewniony przez odpowiednie służby ratownicze powiatu chojnickiego.

Wnioski

We wnioskach stwierdzono, że obawy ankietowanych oraz przypadki utonięć związane są głównie z brakiem znajomości zasad bezpiecznego korzystania z kąpielisk, pływaniem pod wpływem alkoholu oraz z korzystaniem z kąpielisk niestrzeżonych i zabronionych.

Summary

Admission

The issues related to water safety and safety over water play an important role in the state's internal security system. These are the issues that this work will address.

Material and methods

The aim of this study was to determine the level of water safety in terms of water rescue in the area of the chojnicki powiat in the opinion of its inhabitants and an attempt to analyze the factors that may affect it in relation to the subjective feelings of the respondents. The method was a survey questionnaire.

Results

After analyzing the obtained answers in the questionnaire, the results of the research were obtained indicating the high level of safety over the waters provided by the relevant rescue services of the Chojnicki powiat.

Conclusions

The conclusions stated that the concerns of the respondents and the cases of drowning are mainly related to the lack of knowledge of the rules of safe bathing, drunk swimming, and the use of unguarded and prohibited bathing areas.

WSTĘP

Potrzeba poczucia bezpieczeństwa według Jerzego Wolanina, należy do wiodących potrzeb człowieka. Ogólne pojęcie bezpieczeństwa jest bardzo rozległe i jego znaczenie zmieniało się na przestrzeni lat. W obecnych czasach zagrożenia ekonomiczne i ekologiczne stanowią większy czynnik wywołujący niepokój wśród ludzi niż te typowo militarne [27, 12]. Zmianom uległy przez to kierunki działalności państwa, które oprócz zapewnienia bezpieczeństwa militarnego obywatelom, poszerzyło swój zakres na inne płaszczyzny dbając bardziej niż kiedyś o spokój społeczny, sprawiedliwość, pomyślność, równowagę ekologiczną, czy też dobro wspólne. Polska jest uważana za atrakcyjną turystycznie ze względu zarówno na tereny góryste jak i występujące tereny wodne. Jako kraj nadmorski ma 770 km morskiej linii brzegowej oraz 7081 jezior o powierzchni większej niż 1 ha.

BEZPIECZEŃSTWO NAD WODĄ W LITERATURZE

W bieżącym podrozdziale opisane zostało pojęcie bezpieczeństwa nad obszarami wodnymi oraz wymienione najważniejsze zasady bezpiecznego [23, 28] wypoczynku opierając się na literaturze podanej w przypisach. Dzisiejsze czasy pokazują, że pomimo świadomości ludzi na temat bezpieczeństwa, wciąż zdarzają się utonięcia oraz przypadki podtopień. Do tych niepożądanych zjawisk dochodzi zarówno na basenach, jak i plażach. Statystyki pokazują, że wskaźnik podtopień i utonięć w dużej mierze zależy od obecności ratownika wodnego, gdzie zdecydowanie rzadziej się one zdarzają [1, 9]. Utonięcie następuje zazwyczaj w ciągu trzech do sześciu minut, a odratowanie jest możliwe teoretycznie tylko wówczas, gdy udzielenie pomocy zajdzie jeszcze na czwartym etapie, na którym człowiek tonący wykonuje jeszcze niekontrolowane ruchy [4, 16]. Bezpieczeństwo wodne „obejmuje więc umiejętności praktyczne i kompetencje społeczne w zakresie szeroko rozumianego użytkowania obszarów wodnych z poszanowaniem zasad bezpieczeństwa wodnego oraz w zgodzie z obowiązującym prawem”.

Nad wodę przyjeżdżają licznie turyści jak i osoby zamieszkujące dany teren, szczególnie w okresie letnim. Przybysze zwykle kierują się celami rekreacyjnymi i po to, aby wypocząć. Zawsze należy jednak pamiętać, że woda to jeden z czterech ziemskich żywiołów i może stwarzać zagrożenie, dlatego ważne jest przestrzeganie zasad bezpiecznego wypoczynku. Według Ustawy z dnia 18. sierpnia 2008 roku należy:

- Zapoznać się oraz przestrzegać zasad obowiązujących podczas korzystania z poszczególnych kąpielisk;
- Respektować zasady pokazane na znakach zakazu oraz nakazu umieszczone na terenie kąpielisk;
- W czasie wypoczynku nad wodą brać pod uwagę swoje umiejętności i dostosowywać do nich swoje aktywności oraz do warunków pogodowych;
- Sprzęt, który się używa powinien być sprawny technicznie, odpowiednio dobrany i wykorzystywany zgodnie z jego przeznaczeniem stosując się do zasad użytkowania;
- W przypadku wystąpienia wypadku lub zaginięcia osoby czy przy innych wydarzeniach mogących naruszyć bezpieczeństwo osób przebywających nad kąpieliskiem należy natychmiast poinformować odpowiednie służby.

Skrócone wersje zasad bezpiecznego wypoczynku nad wodą często spotkać można na specjalnych tablicach umieszczanych przy wejściach na kąpielisko lub stronach internetowych związanych z bezpieczeństwem. Przykład widoczny poniżej.

Rysunek 1. Tablica bezpieczeństwa

Źródło: https://www.straz.gov.pl/porady/Bezpieczny_wypoczynek_nad_woda

Ratownictwo wodne na terenach Kaszub

Państwo ma obowiązek zapewnić bezpieczeństwo w naszym kraju, również na terenach wodnych. Według art.12 ust.1 ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na terenach wodnych istnieje aż 117 podmiotów uprawnionych do wykonywania ratownictwa wodnego w Polsce. Do tej licznej grupy między innymi zalicza się Chojnickie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Chojnickie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe z siedzibą w Charzykowie na podstawie decyzji wydanej przez Ministra Spraw Wewnętrznych wykonuje ratownictwo wodne na terenie Powiatu chojnickiego.

Główne cele tej jednostki zostały opisane w Statucie i są to przede wszystkim:

- Ratowanie i organizowanie pomocy poszkodowanym w wypadkach;
- Niesienie pomocy osobom narażonych na niebezpieczeństwo utraty zdrowia lub życia na terenach wodnych;
- Działalność profilaktyczna i edukacyjnej w zakresie bezpieczeństwa na obszarach wodnych.

Obowiązkiem CHWOPR jest wyposażenie obszarów wodnych, w tym miejsc wyznaczonych do kąpieli w sprzęt ratunkowy, sprzęt medyczny i urządzenia sygnalizacyjne i ostrzegawcze. Sprzęt „ciężki” jakim obecnie dysponuje to 3 kutry, 5 łodzi hybrydowych, 2 łodzie motorowe, 3, skuter wodny oraz 3 auta technicznych. Oprócz sprzętu „ciężkiego” ratownicy wyposażeni są w niezbędne narzędzia wykorzystywane w akcji oraz potrzebne na kąpieliskach [25, 26]. Zaliczamy do nich głównie bojki SP, koła ratunkowe, liny asekuracyjne, rzutki ratunkowe, tubę głosową elektroakustyczną, gwizdek, środki łączności, lornetkę, sprzęt medyczny, leki i artykuły sanitarne.

Działanie prewencyjne CHWOPR na terenie powiatu chojnickiego w zakresie bezpiecznego wypoczynku nad wodą

Powiat chojnicki, położony, przyciąga wielu turystów i żeglarzy nad swoje wody [2, 14]. W połączeniu z mieszkańcami w sezonie letnim na plażach strzeżonych i niestrzeżonych, a także na okolicznych jeziorach robi się bardzo tłoczno, co jest jedną z przyczyn wielu wypadków na tych obszarach [7, 11]. Nie mniej jednak głównym powodem interwencji jest brak znajomości zasad bezpieczeństwa przez społeczeństwo zarówno nad wodą, jak i na wodzie. Aby zmniejszyć ryzyko występowania niebezpiecznych zdarzeń, służby ratownicze prowadzą liczne działania prewencyjne, które mają na celu uświadomienie ludzi.

Jednym z głównych działań prewencyjnych, są liczne pogadanki na temat bezpieczeństwa nad wodą i na wodzie [19, 20, 23]. W okresie szkolnym, odbywają się one w przedszkolach, szkołach oraz klubach sportowych i skierowane są do dzieci powyżej trzeciego roku życia. Natomiast dla osób dorosłych, żeglarzy czy grup zorganizowanych prowadzone są w Centrum Koordynacji Ratownictwa Wodnego w Sopocie jako najbliższe przed i w trakcie sezonu. Spotkania, ukierunkowane są głównie na wiedzę praktyczną i poruszane są takie kwestie jak:

- Numer alarmowy: 601100100
- Zapoznanie się ze sprzętem i jego obsługą
- Podstawowe udzielenie pierwszej pomocy osobą topiącym się czy tonącym
- Nauka Pierwszej Pomocy Przedmedycznej
- Kamizelki ratunkowe (działanie, prawidłowe założenie)
- Wybór miejsc do kąpiei
- Osłona i ochrona przed promieniami UV
- Właściwe zachowanie się nad wodą i na wodzie
- Ekologia

Od początku działalności jednostki CHWOPR (17 lat) z pogadanek i szkoleń skorzystały 59 134 osoby i ta liczba wciąż rośnie.

Kolejnym działaniem prewencyjnym służb ratowniczych powiatu *chojnickiego* jest udział w ogólnopolskiej akcji informacyjno-edukacyjnej pod nazwą „Kręci mnie bezpieczeństwo nad wodą” w ramach kampanii „kręci mnie bezpieczeństwo” zainaugurowanej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracyjnych w 2018 roku. Zaangażowani w te akcje są głównie funkcjonariusze z Komendy Powiatowej Policji w Chojnicach, lecz WOPR również ma swój udział. Z uwagi na to, że w sezonie jest sporo imprez okolicznościowych, właśnie tam głównie rozstawiane są stoiska i cieszą się wysoką frekwencją. W ramach akcji kontrolowane są również miejsca wypoczynku i rekreacji dzieci i młodzieży oraz kąpieliska na ośrodkach wypoczynkowych. Kampania ukierunkowana jest głównie dla dzieci i młodzieży. Nie ogranicza się jednak tylko do bezpiecznego wypoczynku nad wodą, poruszane są również tematy to jest: bezpieczne zachowanie się w ruchu drogowym, bezpieczny wypoczynek w lesie.

Powiat Chojnicki cieszy się wielką popularnością wśród żeglarzy i „żeglarzy”. Żeglarzy w cudzysłowie, ponieważ sprzęt pływający jest ogólnodostępny i według przepisów wypożyczyć go może każda osoba, która ukończyła 18 lat. Tak więc większość ludzi bez specjalnego szkolenia, umiejętności oraz wiedzy pływa na akwenie. Jednak okres wakacyjny niesie za sobą wiele niespodzianek pogodowych, z powodu wysokich temperatur czy wahanie się ciśnień i nie zawsze jest sprzyjająca pogoda.

Od 2008 roku Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie prowadził prace nad stworzeniem pierwszego w Polsce systemu ostrzegania dla żeglarzy. Uruchomiony został w lipcu 2011 roku. System składa się z 17 masztów, które informują o możliwości zagrożenia pogodowego rytmicznie pulsując żółtym światłem z częstotliwością:

- 40 błysków na minutę – „Uwaga. Spodziewane Burze i Wiatr”
- 90 błysków na minutę – „Niebezpieczeństwo. Występowanie Burzy oraz Silnego Wiatru”

Każda osoba wypoczywająca nad jeziorem widząc takie sygnały ostrzeżenia, powinna odpowiednio wcześniej zastosować się do nich i znaleźć bezpieczne schronienie. Pulsujące światło jest widoczne w odległości do 8-9 km w każdych warunkach pogodowych, nawet przy pełnym nasłonecznieniu niemal z każdego punktu. W 2021 roku w Polsce mieszka już 40,07 mln ludzi, z czego aż 79% korzysta z Internetu, prawie połowa używa aktywnie social mediów a 42% używa smartfonów do korzystania z komunikacji społecznościowej [5, 8, 22]. Obecnie na jednego mieszkańca Polski przypada 1,33 karty SIM.” Rozwijający się poziom Smartfonizacji w Polsce, czyli zastosowanie smartfonów w różnych dziedzinach życia, wpływa na pojawienie się wielu aplikacji [3, 24]. Użytkownicy smartfonów coraz częściej wykorzystują swoje telefony do załatwiania podstawowych potrzeb, takich jak rezerwacja noclegu czy zamawianie posiłków. Idąc tym tropem, na potrzeby WOPR, MOPR, GOPR i TOPR zaprogramowana została aplikacja „Na Ratunek”. Jest ona bardzo prosta w obsłudze. Otóż wystarczy wybrać miejsce pobytu – góry lub woda, po czym trzykrotnie kliknąć znak niebieskiego plusa na szarym tle. Następnie przekierowuje nas do rozmowy telefonicznej z dyspozytorem odpowiednich służb, nawet przy ograniczonym zasięgu sieci. Centrale ratownicze odbierają dokładny sygnał lokalizacji telefonu (do trzech metrów), co zdecydowanie ułatwia odnalezienie potrzebującego. Fakt, iż dyspozytor nie musi przeprowadzać wywiadu odnośnie położenia, skraca cenny czas dotarcia ratowników na miejsce wypadku [13, 17, 18, 20]. Dużym plusem jest dostęp do książeczki medycznej użytkownika, która zawiera informacje o aktualnym stanie zdrowia przydatne podczas udzielania pomocy oraz kontakt do bliskiej osoby.

Posiadanie aplikacji (widoczna na rysunku poniżej) podczas wypoczynku nad wodą czy w górach zwiększa poczucie bezpieczeństwa, mając jednocześnie charakter prewencyjny.

Rysunek 2. Aplikacja „Na Ratunek”

Źródło: <http://www.ratunek.eu/wp-content/uploads/2016/12/hand-iphone.png>

Problem i przedmiot badawczy oraz cel badań

Problem bieżącej pracy dotyczy bezpieczeństwa wodnego w działalności Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Przedmiot badawczym pracy była ocena mieszkańców powiatu chojnickiego dotycząca poczucia bezpieczeństwa wodnego w ich regionie. Jako narzędzia badawczego użyto kwestionariusza ankietowego.

Celem badań niniejszej pracy było określenie poziomu bezpieczeństwa wodnego w aspekcie ratownictwa wodnego na terenie powiatu chojnickiego w opinii jego mieszkańców oraz próba analizy czynników mogących mieć na nią wpływ względem subiektywnych odczuć badanych.

Pytania i hipotezy badawcze

W związku z powyżej określonym celem badań można postawić pewne pytania badawcze oraz wynikające z nich hipotezy:

Pytanie 1: Jaką część bezpieczeństwa ogólnego w odczuciu mieszkańców powiatu *chojnickiego* stanowi bezpieczeństwo wodne?

W podrozdziale 1.3 powiat *chojnickiego* opisany został jako region umiejscowiony w samym sercu Kaszub przez co licznie przyciąga turystów chcących wypocząć nad wodą oraz pasjonatów żeglarstwa. W sezonie letnim kąpieliska zarówno strzeżone jak i niestrzeżone są oblegane nie tylko przez nich, ale też przez mieszkańców tego terenu. Tłok uznawany jest za jedną z przyczyn rejestrowanych wypadków na tych obszarach. W związku z tym można postawić hipotezę:

Hipoteza 1: W związku z popularnością akwenów powiatu *chojnickiego* bezpieczeństwo wodne obejmować będzie znaczną część ogólnego poczucia bezpieczeństwa wśród jego mieszkańców.

Pytanie 2: Czy mieszkańcy powiatu *chojnickiego* czują się bezpiecznie na obiektach wodnych w swoim regionie?

Na terenie powiatu aktywnie funkcjonuje dobrze wyposażone w sprzęt ratunkowy CHWOPR, które oprócz działań ratowniczych stosuje również profilaktykę w postaci szeregu działań prewencyjnych. Zasad bezpiecznego wypoczynku reprezentanci CHWOPR-u uczą zarówno dzieci (już od trzeciego roku życia) jak i dorosłych, co dokładniej opisane jest w podrozdziale 1.3. Toteż, założyć można, że:

Hipoteza 2: Dzięki prężnie działającym służbom mieszkańcy powiatu w większości czują się bezpiecznie odpoczywając nad wodami swojego regionu.

Pytanie 3: Jak mieszkańcy powiatu *chojnickiego* oceniają pracę służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wodne w ich regionie?

Służbę odpowiedzialną za bezpieczeństwo wodne w powiecie chojnickim pełni CHWOPR. Jednostka ta jest w pełni wyposażona, bezzwłocznie po wezwaniu interweniuje w sytuacjach zagrożenia życia oraz prowadzi liczne działania prewencyjne szkoląc mieszkańców powiatu z zakresu bezpiecznego wypoczynku nad wodą już od najmłodszych lat. Na tej podstawie można sformułować hipotezę:

Hipoteza 3: Mieszkańcy powiatu *chojnickiego* są zadowoleni z pracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wodne w ich regionie.

Metoda badań i narzędzie badawcze

Do badania użyto autorski kwestionariusz ankiety. Sporządzono go za pomocą narzędzi Google. Składał się z dwóch sekcji, pierwsza zawierała osiem pytań

zamkniętych jednokrotnego wyboru i pomogła utworzyć statystykę opisową grupy badawczej. Zapytano w nich między innymi o płeć, wiek, wykształcenie. Druga sekcja to 17 pytań, które posłużyły do zbadania opinii ankietowanych dotyczącej bezpieczeństwa wodnego w ich regionie oraz określenia czynników mogących mieć wpływ na ich subiektywną ocenę. Pojawiały się tu pytania zarówno o poczucie bezpieczeństwa w zakresie ogólnym jak i dotyczącego wypoczynku nad wodą. Ankietowani mieli również za zadanie wyrazić opinię dotyczącą pracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo nad wodą oraz zaznaczyć co według nich ma największy wpływ na poczucie tego bezpieczeństwa wśród mieszkańców. Spytano również o to, czy respondowani byli uczestnikami bądź świadkami procesu tonięcia oraz o to jakie według nich są przyczyny i okoliczności takich zdarzeń. Dodatkowo poproszono ich o opinię, które z wymienionych przyczyn mogłyby zmniejszyć ilość przypadków utonięć w ich regionie. Ankieta zawierała również pytania dotyczące wiedzy respondentów na temat bezpiecznego przebywania nad wodą oraz znajomości regulaminu korzystania z kąpielisk. Ocenie ankietowanych uległ też stan poszczególnych kąpielisk na badanym terenie.

Grupę badawczą autor pracy wybrał wśród mieszkańców powiatu *chojnickiego*. Ankiety zostały rozesłane drogą internetową do respondentów. Po ich wypełnieniu zostały zwrócone autorowi, a następnie podsumowane przez niego. Wyniki, które uzyskano w części pierwszej opisowej przedstawiono w tabelach, a dane liczbowe i procentowe z części głównej przeniesiono na wykresy. Dzięki dokładnej analizie wyników oraz po wyciągnięciu z nich wniosków autor pracy przystąpił do testowania postawionych hipotez.

Charakterystyka badanej społeczności

Badanie ankietowe objęło grupę 100 osób zamieszkujących powiat *chojnickiego* (województwo pomorskie z czego 57 % stanowili mężczyźni, a 43% kobiety. Proporcje przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 1. Statystyka opisowa grupy badanej – płeć (100 uczestników)

Płeć	Kobiety	Mężczyźni
Ilość	43 (43%)	57 (57%)

Aby wziąć udział w badaniu respondent musiał mieć co najmniej 15 lat (przy czym najwięcej uczestników mieściło się w przedziale 20-29 lat). Dokładny rozkład wieku ankietowanych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Statystyka opisowa grupy badanej – wiek (100 uczestników)

Wiek	15-19 lat	20-29 lat	30-39 lat	40-49 lat	50-59 lat	60 lat i więcej
Ilość	10 (10%)	48 (48%)	22 (22%)	13 (13%)	6 (6%)	1 (1%)

Tabela 3. Statystyka opisowa grupy badanej – wykształcenie (100 uczestników)

Stopień wykształcenia	Podstawowe	Zawodowe	Średnia	Wyższe (w tym licencjat)
Ilość	9 (9%)	18 (18%)	34 (34%)	39 (39%)

Biorąc pod uwagę wykształcenie, największa grupa licząca 39% posiadała wykształcenie wyższe, zaraz za nią w ilości 34% zajęły osoby z wykształceniem średnim i kolejno 18 % z zawodowym i tylko 9% z podstawowym.

Ankietowanych poproszono również o ocenę swojej sytuacji materialnej. W większości, bo aż w 58% oceniano ją na dobrą. Pozostała część grupy uznała swoją sytuację za bardzo dobrą (29 %) i za średnią (13%). Żaden z respondentów nie ocenił jej niżej.

Tabela 4. Statystyka opisowa grupy badanej – ocena sytuacji materialnej (100 uczestników)

Ocena	B. dobra	Dobra	Średnia	Zła	B. zła
Ilość	29 (29%)	58 (58%)	13 (13%)	0	0

Biorąc pod uwagę aktywność zawodową 70% ankietowanych pracuje, a 30% stanowią osoby niepracujące. Chcąc określić grupę społeczno-zawodową zauważyć można, że najliczniej pojawiali się pracownicy najemni (34%), uczniowie bądź studenci (28%) oraz prywatni przedsiębiorcy (25%). Wymienieni oraz pozostali zostali szczegółowiej przedstawieni w tabeli poniżej.

Tabela 5. Statystyka opisowa grupy badanej – grupa społeczno-zawodowa (100 uczestników)

Grupa społeczno-zawodowa	Pracownik najemny	Uczeń / student	Prywatny przedsiębiorca	Bezrobotny	Prowadzący gospodarstwo domowe	Rolnik	Emeryt/ rencista
Ilość	34 (34%)	28 (28%)	25 (25%)	4 (4%)	4 (4%)	3 (3%)	2 (2%)

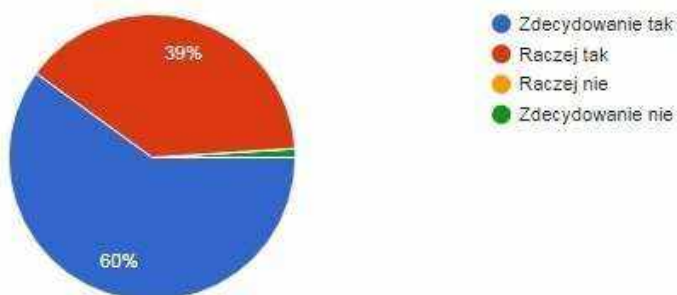
Analizując dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego, z których wynika, że powiat ten liczy 97 700 mieszkańców można obliczyć, że liczba respondentów w ilości 100 osób stanowi w zaokrągleniu 0,09% populacji powiatu. Rekrutacja odbyła się osobiście przez autora pracy. Badanych zapewniono, iż wszystkie informacje zawarte w wypełnionych ankietach i kwestionariuszach oraz wszelkie wyniki badań są anonimowe.

WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Część główna kwestionariusza ankiety rozpoczynała się od pytań skierowanych do respondowanych na temat ogólnego poczucia bezpieczeństwa. Wyniki odpowiedzi ankietowanych w zakresie bezpieczeństwa w ich miejscu zamieszkania zostały zaprezentowane na wykresie poniżej. Widać na nim, że odpowiadano w większości spójnie. Przeważająca część ankietowanych stanowiąca 60% zaznaczyła, że czuje się w swoim regionie zdecydowanie bezpiecznie, a 39% odpowiedziała, że „raczej” tak się czuje. Tylko w 1% (oznaczającym jedną na sto osób) zaznaczono, że zdecydowanie nie czuje się bezpiecznie.

Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania?

100 odpowiedzi

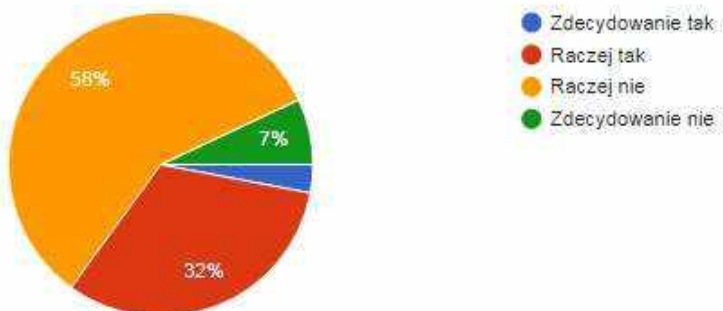

Rysunek 3. Ocena poczucia bezpieczeństwa ogólnego mieszkańców powiatu chojnickiego

Kolejne pytanie miało na celu zbadać czy mieszkańcy powiatu czują się bezpieczniej w swoim miejscu zamieszkania w porównaniu do ubiegłego roku. Odpowiedzi okazały się nie być jednoznaczne. Większość grupy stanowiąca 56% uznała, że raczej nie czują się bezpieczniej, a 7% podkreśliła to odczucie jako zdecydowane. Pozostali w 32% stwierdzili, że raczej czują pozytywne zmiany, a 5% zdecydowanie je odczuwają.

Czy obecnie czuje się Pan(i) bezpieczniej niż rok temu?

100 odpowiedzi

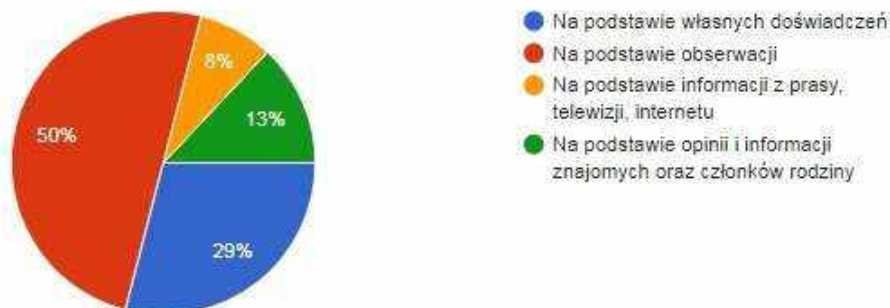

Rysunek 4. Porównanie bezpieczeństwa ogólnego mieszkańców powiatu chojnickiego o bieżącego roku do zeszłego

Próbując lepiej poznać czym kierowali się respondenci odpowiadając na poprzednie pytania zapytano ich na podstawie czego oceniali stan bezpieczeństwa w swoim regionie. Największy procent badanych swoją opinię opierał na własnej obserwacji, dotyczy to połowy grupy (50%). Na drugim miejscu stan bezpieczeństwa oceniano na podstawie własnych doświadczeń (20%). Kolejno 13% odpowiadających sugerowało się informacjami oraz opiniami znajomych oraz członków rodziny. Najrzadziej wyrażając swoją opinię na temat bezpieczeństwa brano pod uwagę informacje ze środków masowego przekazu takich jak prasa, telewizja i Internet (8%).

Na podstawie czego ocenia Pan(i) stan bezpieczeństwa na swoim rejonie?

100 odpowiedzi

Rysunek 5. Kierowanie się poszczególnymi źródłami oceniając bezpieczeństwo ogólne mieszkańców powiatu chojnickiego

Na kolejnym wykresie ukazane zostały poszczególne obawy wśród mieszkańców powiatu *chojnickiego* związane z zagrożeniami mogącymi według nich potencjalnie wystąpić w zamieszkiwanych przez nich regionie. Odpowiedzi okazały się być rozbieżne. Agresji ze strony pijanych osób obawia się 30% ankietowanych. Po 14 % boi się zarówno zaczepek ze strony agresywnej młodzieży jak i brawurowych zachowań na kąpieliskach. Lęk przed kradzieżami i włamaniami oraz niszczeniem mienia występuje u 10% badanych. Jedna osoba (1%) odpowiedziała, że obawia się nieudanych akcji ratowniczych. Grupa stanowiąca 9% boi się pobić i innych niepoprawnych zachowań. Część osób nie określiła konkretnie czego się obawia (9%), a 10% zaznaczyło, że brak u nich jakichkolwiek obaw. Zestawienie odpowiedzi zaprezentowano na wykresie kołowym poniżej.

Jakich zagrożeń obawia się Pan(i) w swoim miejscu zamieszkania w powiecie giżyckim?

100 odpowiedzi

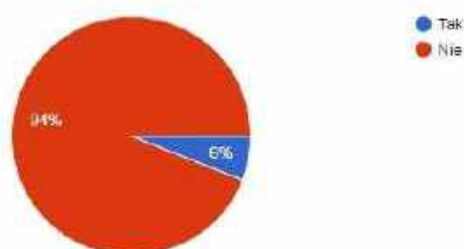

Rysunek 6. Niebezpieczeństwa ogólne, jakich obawiają się mieszkańcy powiatu chojnickiego w swoim regionie

Ocena poczucia bezpieczeństwa wodnego na terenie powiatu chojnickiego

Czy był Pan(i) ofiarą procesu tonięcia?

100 odpowiedzi

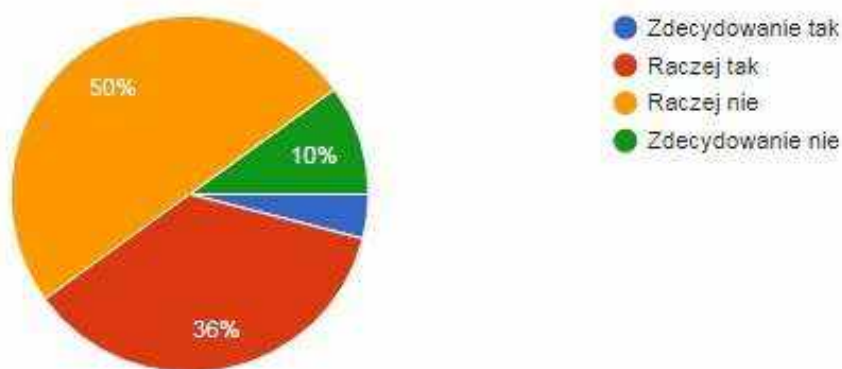

Rysunek 7. Procentowa ilość uczestników badania wśród mieszkańców powiatu chojnickiego, którym zdarzyło się być ofiarą procesu tonięcia

Po wstępnym przybliżeniu oceny poczucia bezpieczeństwa ogólnego w opinii mieszkańców powiatu chojnickiego przystąpiono do pytań odnośnie bezpieczeństwa związanego konkretnie z przebywaniem nad wodą. Pierwszym pytaniem jakie w związku z powyższym zadano to czy ankietowany był ofiarą tonięcia. Podsumowując odpowiedzi okazało się, że wśród respondentów przydarzyło się to sześciu osobom na sto (6% odpowiadających).

Czy obawia się Pan(i), że może zostać ofiarą procesu tonięcia?

100 odpowiedzi

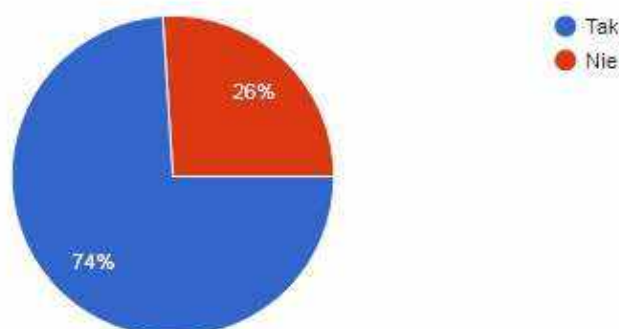

Rysunek 8. Procentowa ilość uczestników badania wśród mieszkańców powiatu chojnickiego, obawiających się bycia ofiarą procesu tonięcia

Poniższy wykres dotyczący kolejnego pytania pokazuje, że prawie połowa badanych obawia się doświadczyć procesu tonięcia, a dokładniej 36% twierdzi, że raczej może im się to przydarzyć, a 4%, że zdecydowanie jest to możliwe. Pozostali w ilości 50% uznali, że raczej nie mają takich obaw, a 10% całkowicie się tego nie boi.

Czy był Pan(i) świadkiem akcji ratunkowej?

100 odpowiedzi

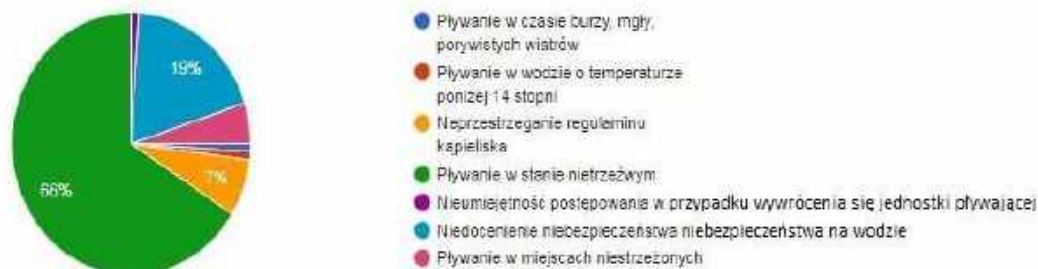

Rysunek 9. Procentowa ilość uczestników badania wśród mieszkańców powiatu chojnickiego, będących świadkami akcji ratunkowej

Dzięki kolejnemu pytaniu dowiedzieć się można, iż 74% badanych było świadkami akcji ratunkowej.

Jakie są według Pana(i) najważniejsze przyczyny i okoliczności utonięć?

100 odpowiedzi

Rysunek 10. Najważniejsze przyczyny utonięć według mieszkańców powiatu chojnickiego,

Pytając o opinię respondowanych na temat przyczyn i okoliczności utonięć, uzyskano odpowiedzi, które w znacznej większości, bo aż w 60% wskazują pływanie w stanie nietrzeźwym. Na drugim miejscu znalazło się niedocenie niebezpieczeństwa na wodzie w ilości 19%, a na trzecim nieprzestrzeganie regulaminu kąpieliska (7%). Kolejnym z rzędu było pływanie w miejscach niestrzeżonych (5%). Pojedynczo zaznaczono również przyczyny i okoliczności takie jak: nieumiejętność postępowania w przypadku przewrócenia się jednostki pływającej, pływanie w czasie burzy, mgły i porywistych wiatrów oraz w wodzie poniżej 14 stopni. Zestawienie procentowe przedstawiono na wykresie kołowym poniżej.

W opinii mieszkańców powiatu największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa nad wodą ma fakt czy plaża jest strzeżona i jej wielkość, odpowiedziało tak 48%

ankietowanych. Na drugim miejscu jest to obecność patroli gminnych (25% odpowiedzi). Trzecie miejsce zajęło oświetlenie kąpieliska (16% odpowiedzi). Rzadziej, aczkolwiek również odpowiadano wskazując na znaki ostrzegawcze i informacje z mediów, prasy i Internetu. Pytając o wprowadzenie możliwych zmian mogących mieć wpływ na zmniejszenie liczby utonięć na terenie powiatu, mieszkańcy wskazywali na poszczególne kroki. Najwięcej z nich (51%) uznało, że byłoby to zwiększenie liczby patroli ratowniczych z ramienia danej gminy, 17% wskazało na zwiększenie liczby monitorowanych miejsc i stały monitoring, 15% odpowiedzi padło na surowsze kary dla osób naruszających bezpieczeństwo wodne. Pozostałe 5% postawiło na większe angażowanie mieszkańców na rzecz bezpieczeństwa wodnego. Wymienione dane przedstawiono na kolejnym wykresie.

Co Pana(i) zdaniem miałyby największy wpływ na zmniejszenie liczby utonięć

100 odpowiedzi

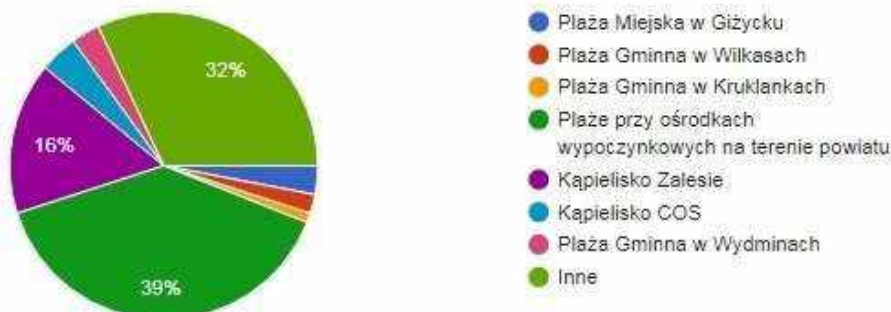

Rysunek 11. Procentowy rozkład opinii badanych dotyczących rozwiązań mających na celu zmniejszenie liczby utonięć na terenie powiatu chojnickiego

Dokonano również próby stworzenia rankingu poszczególnych kąpielisk powiatu chojnickiego w ocenie mieszkańców względem najmniej bezpiecznych. Za najbardziej niebezpieczne uznano w 39% plaże przy ośrodkach wypoczynkowych na terenie powiatu. Na drugim miejscu w 32% wskazano odpowiedź "inne" co oznaczać miałyby mało popularne miejsca. Kąpielisko Zalesie stanęło na miejscu trzecim (16%). Są to trzy najczęściej wybierane odpowiedzi, żadne z pozostałych wymienionych kąpielisk nie zebrało powyżej 5% odpowiedzi. Stosunek ocen wszystkich z nich przedstawiono na wykresie poniżej.

Które z poniżej wymienionych miejsc do kąpielisk powiatu uważa Pan(i) za najmniej bezpieczne?

100 odpowiedzi

Rysunek 12. Procentowy ranking kąpielisk powiatu chojnickiego względem bezpieczeństwa w opinii jego mieszkańców

Przed ankietowanymi pojawiło się również pytanie dotyczące tego, jakie zjawiska uznają oni za najbardziej problemowe w okolicy akwenu, z którego korzystają. Odpowiedzi nie były jednoznaczne. Pojawiła się duża rozbieżność, którą zaprezentowano na poniższym wykresie kołowym. Widać na nim, że 39% badanych uznało, że najbardziej problemowe jest łamanie przepisów regulaminu obiektu, 25% wskazało na zaśmiecanie plaży, 15% spożywanie alkoholu na kąpieliskach, 10% pogarszający się stan plaż i miejsc do kąpeli, 8% występowanie bójek, pobić i rozboj. Pojedyncze osoby zaznaczyły w odpowiedzi, że są to: niski poziom wiedzy i umiejętności zespołu ratowników wodnych oraz niszczenie im sprzętu.

Które z poniżej wymienionych zjawisk uważa Pan(i) za najbardziej problemowe w okolicy akwenu, z którego Pan(i) korzysta?

100 odpowiedzi

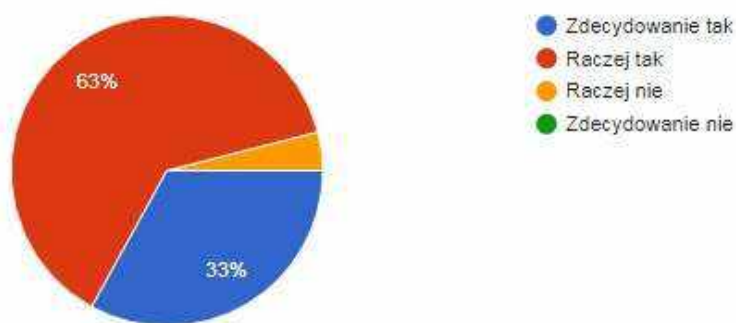

Rysunek 13. Procentowy rozkład zjawisk problemowych na kąpieliskach powiatu chojnickiego w opinii jego mieszkańców

Po tej serii pytań spytano respondentów o ich ogólną ocenę odczucia bezpieczeństwa wodnego na kąpieliskach, z których lokalnie korzystają. W odpowiedzi 96% badanej grupy uznało, że czują się bezpiecznie (zdecydowanie 33%, raczej tak 63%). Tylko 4% wahało się twierdząc, że raczej nie czują się bezpiecznie.

Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie wypoczywając na terenie swojego powiatu?

100 odpowiedzi

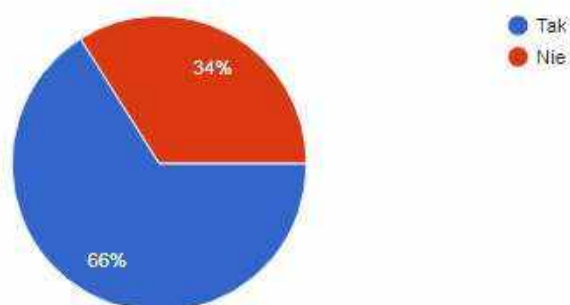

Rysunek 14. Wykres kołowy przedstawiający poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu chojnickiego odpoczywających nad wodami swojego regionu

Przechodząc do pytań dotyczących wiedzy samych respondentów w ankiecie 34% osób przyznało się, że nie zapoznali się oni z regulaminem kąpieliska widocznym na tablicy przy wejściu.

Czy zapoznał się Pan(i) z regulaminem kąpieliska lub miejsca okazjonalnie wykorzystywanego do kąpeli zamieszczonym na odpowiedniej tablicy przy wejściu?

100 odpowiedzi

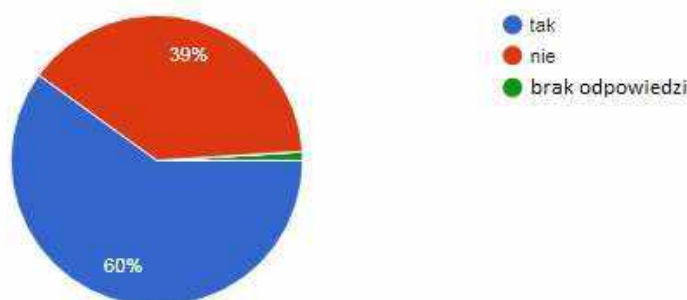

Rysunek 16. Wykres kołowy przedstawiający procent grupy badanych wśród mieszkańców powiatu chojnickiego, którzy przyznali, że są zapoznani z regulaminem swoich kąpielisk w stosunku do tych co nie są

Dodatkowo tylko 60 osób na sto (60% co daje niewiele więcej niż połowa ankietowanych) zaznaczyło, że zna zasady bezpiecznego wypoczynku nad wodą wymieniając przy tym najważniejsze z nich.

Czy zna Pan(i) zasady bezpiecznego wypoczynku nad wodą?

100 odpowiedzi

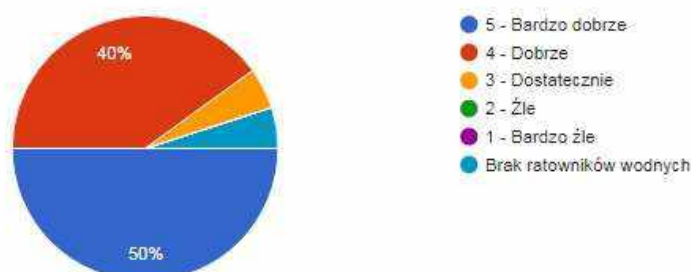
Rysunek 15. Wykres kołowy przedstawiający znajomość zasad bezpiecznego wypoczynku nad wodą ankietowanych mieszkańców powiatu chojnickiego

Ocena pracy służb zapewniających bezpieczeństwo wodne w powiecie chojnickim

Następnym krokiem w ankiecie była próba oceny bezpieczeństwa powiatu chojnickiego w aspekcie ratownictwa wodnego względem opinii mieszkańców. W pierwszym pytaniu poproszono o ocenę pracy ratowników wodnych na kąpieliskach, z których korzystał odpowiadający. Równo połowa oceniła ich pracę na bardzo dobrą, która była najwyższą opcją do wyboru, a ocenę dobrą przyznało 40% respondentów, zaś tylko 5% przyznało, że jest ona dostateczna. Pozostałe pięć osób (5%) uznało, że w miejscach, z których korzystają brakuje ratowników wodnych.

Jak ocenia Pan(i) pracę ratowników wodnych na kąpielisku, z którego Pan(i) korzysta?

100 odpowiedzi

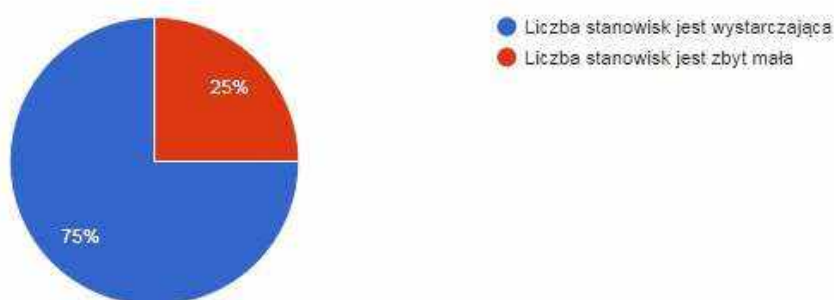

Rysunek 16. Wykres kołowy przedstawiający ocenę pracy ratowników wodnych powiatu chojnickiego według opinii ankietowanych mieszkańców tego regionu

Z ankiety wynikało również, że 1/4 respondentów uważa, iż liczba stanowisk ratowniczych na kąpieliskach i w miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli powiatu *chojnickiego* jest za mała. Pozostałe 75% grupy odpowiadających uważa ją za wystarczającą.

Czy wg Pana(i) liczba stanowisk ratowniczych na kąpieliskach i w miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli powiatu *giżyckiego* jest wystarczająca?

100 odpowiedzi

Rysunek 17. Wykres kołowy przedstawiający opinię ankietowanych mieszkańców powiatu *chojnickiego* odnośnie liczby stanowisk ratowniczych na kąpieliskach tego regionu.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W pracy postawiono trzy pytania badawcze, do których przypisane zostały poszczególne hipotezy. Pierwsze z nich dotyczyło tego, jaką część bezpieczeństwa ogólnego w odczuciu mieszkańców powiatu *chojnickiego* stanowi bezpieczeństwo wodne. W hipotezie uznano, że w odczuciu ankietowanych w związku z popularnością akwenów powiatu *chojnickiego* bezpieczeństwo wodne obejmować będzie znaczącą część ogólnego poczucia bezpieczeństwa. Wyniki ankiety pokazują, że poczucie bezpieczeństwa ogólnego na badanym terenie jest bardzo wysokie (rys.3), a prawie połowa odpowiadających uznała, że wyższe niż zeszłego roku (rys.4). Opinię wyrażali głównie biorąc pod uwagę swoje doświadczenia i obserwację (rys.5). Po uzyskaniu odpowiedzi na temat jakich zagrożeń obawiają się oni w swoim regionie okazało się, że 15% z nich dotyczy wypoczynku nad wodą (rys.6). Procent ten uznać można za znaczący, dzięki czemu hipoteza do pierwszego pytania badawczego zostaje potwierdzona.

Drugie pytanie dotyczyło poczucia bezpieczeństwa mieszkańców powiatu *chojnickiego* nakierunkowane na wypoczynek nad wodą w swoim regionie. Hipoteza jaką tu postawiono mówiła o tym, że dzięki prężnie działającym służbom CHWOPR (opisanych w rozdziale pierwszym) mieszkańcy powiatu w większości czują się bezpiecznie odpoczywając nad lokalnymi wodami. Aby to sprawdzić i lepiej zrozumieć co mogło mieć wpływ na opinię ankietowanych postawiono przed nimi szereg pytań. Z podsumowania odpowiedzi wynikło, że aż 6% respondentów proces tonięcia odczuła na własnej skórze (rys.7), 74% było jego świadkami (rys.9), a niecała połowa odpowiadających obawia się tego w przyszłości (rys.8). Za główną przyczynę

i okoliczności utonięć respondenci aż w 66% wskazali pływanie w stanie nietrzeźwym. Za czynniki mające największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa nad wodą w odpowiedziach uznali przede wszystkim fakt czy plaża jest strzeżona, obecność patroli gminnych oraz oświetlenie kąpielisk (rys.11). Wymieniając zjawiska problemowe na kąpieliskach powiatu najczęściej padała odpowiedź dotycząca łamania przepisów regulaminu akwenu (rys.14). Aż 34% ankietowanych przyznało, że nie zapoznała się z nimi (rys.16), a 39% nie zna zasad bezpiecznego wypoczynku nad wodą (rys.17). Dodatkowo ponad połowa ankietowanych uważa, że największy wpływ na zmniejszenie liczby utonięć na terenie powiatu miałyby zwiększenie liczby patroli ratowniczych z ramienia danej gminy (rys.12). Mimo wciąż występującym sporadycznym przypadkom utonięć mieszkańcy uznali, że wypoczywając nad wodami powiatu *chojnickiego* w 96% czują się w pełni bezpiecznie (33%) i raczej bezpiecznie (63%). Tylko 4% odpowiedziało, że raczej nie czuje się bezpiecznie (rys. 15). Dane te pozwalają na potwierdzenie postawionej hipotezy.

Ostatnie pytanie dotyczyło oceny pracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wodne w powiecie *chojnickim*. Ze względu na prężnie działający na badanym terenie CHWOPR, w hipotezie uznano, że mieszkańcy powiatu *chojnickiego* są zadowoleni z pracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wodne w ich regionie. Ankietowani jednogłośnie ocenili pracę służb na dobrą i bardzo dobrą (rys.18). Jednak w kolejnym pytaniu 25% z nich zaznacza, że liczba stanowisk ratowniczych jest niewystarczająca (rys.19). Ostatecznie wraz z uzyskaną pozytywną i wysoką oceną służb, hipoteza zostaje potwierdzona.

Według statystyk policyjnych w 2021 roku na terenie Polski odnotowano 269 ofiar śmiertelnych, które straciły życie przez utonięcie. Ze względu na rodzaj akwenu najwięcej osób straciło życie w rzekach, a na drugim miejscu w jeziorach. Okoliczności najczęściej towarzyszące tym wypadkom to w zdecydowanie przewadze nietrzeźwość (126 utonięć) i kąpiel w miejscach niestrzeżonych i zabronionych (144 utonięć). Patrząc na te statystyki należałoby uznać teren powiatu *chojnickiego* za wymagający ze względu na licznie występujące tam jeziora. Dane statystyczne wskazujące na okoliczności utonięć również pokrywają się z tymi wskazanymi przez mieszkańców powiatu *chojnickiego* w ankiecie autora pracy. Inne ogólnodostępne statystyki podane przez Centrum Koordynacji Ratownictwa WOPR przedstawiają porównanie poszczególnych miast pod względem powodzenia w interwencjach i pokazują, że w samym powiecie Chojnickim na okres od 01.01 do 31.08.2021 roku miało miejsce aż 164 ogólnych akcji ratowniczych z czego 128 osób zostało uratowanych, a cztery przypadki zakończyły się zgonem. Wynik ten świadczy o wysokiej skuteczności jednostek pełniących służbę ratownictwa wodnego na tym obszarze.

Podsumowując należy uznać region powiatu *chojnickiego* za dobrze zabezpieczony pod względem wypoczynku nad wodą. Świadczy o tym efektywność służb o wysokiej kwalifikacji, posiadających nowoczesne sprzęty i technologie. Pojawiające się zaś niebezpieczeństwa najczęściej są skutkiem nieodpowiedzialnych zachowań osób korzystających z wypoczynku nad wodą, wynikających z braku znajomości zasad bezpiecznego korzystania z kąpielisk, pływania pod wpływem alkoholu i na terenach niestrzeżonych oraz zabronionych. W związku z powyższym funkcjonuje szereg działań prewencyjnych organizowanych przez odpowiednie służby, których celem jest zwalczanie problemu od źródła, a nie tylko zapobieganie jego skutkom.

PIŚMIENNICTWO

1. Ashburn Va. Study shows lifeguards can't see everything, always. Data from Vigilance Institute points to environmental, job-related reasons contributing to results. *Parks & Recreation*, 37 (2) 2002.
2. Avramidis S., Butterly R., Llewellyn D. Who Rescues? Lifesaving Risk Assessment of Swimming & other Aquatic Activities. Leeds Metropolitan University Postgraduate Conference, 2006.
3. Barcala-Furelos R., Abelairas-Gomez C., Romo-Perez V., Palacios-Aguilar J. Effect of physical fatigue on the quality CPR: a water rescue study of lifeguards: Physical fatigue and quality CPR in a water rescue. *The American Journal of Emergency Medicine*. Volume 31, Issue 3, March 2013. P. 473-477.
4. Brener J., Oostman M. Lifeguards Watch but they don't always see! *World Waterpark Magazine*, 5/2002.
5. Dahl A., Miller I. Body Contact Swimming Rescues – What are the Risks? *American Journal of Public Health*, 69 (29)1979.
6. Dido Y., Dulo O., Gotowski R., Grygus I. Effect of the goal-oriented physical therapy and ergotherapy tasks and dual task activities on the Berg balance scale and balance indicators in patients with the unilateral neglect. *Journal of Physical Education and Sport*, 21 (Supplement issue 2). 1234–1241.2021.
7. Fenner P., Leahy S., Buhk A., Dawes P. Prevention of drowning: visual scanning and attention span in Lifeguards. *The Journal of Occupational Health and Safety*. Australia and New Zealand, 15 (1)1999.
8. Formela M., Skalski D., Grygus I., Nesterchuk N., Lizakowski P. Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w kontekście roli rodziny i szkoły w organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży. *Medycyna i społeczeństwo: wybrane problemy zdrowia i bezpieczeństwa / red. nauk. Zieliński E, El Essa A, Skalski D., Dziągiewski P. Collegium Medicum in Bydgoszcz*, 2018.
9. Friel J. Triathlon. Biblia treningu. Buk Rower. Warszawa, 2012.
10. Graham D. A. Critical comparison and analysis of lifesaving in France and the United Kingdom. *A Parliamentary Bulletin of The Royal Life Saving Society*, 25 (10) 2005.
11. Gwiazdziński T. Ratownictwo wodne bez tajemnic. Sport i Turystyka. Warszawa, 1980.
12. Karpiński R. (red.). Ratownictwo wodne. Poradnik dla studentów i ratowników wodnych. AWF Katowice, 2005.
13. Konturek S. T. Fizjologia człowieka. Elsevier Urban & Partner. Wrocław, 2013.
14. Kowalski D., Skalski D., Grygus I., Kindzer B. Wybrane zagadnienia edukacji zdrowotnej w realizacji nordic walking w okresie pandemii. *Kultura fizyczna i edukacja zdrowotna: wybrane zagadnienia w aspekcie pedagogicznym /red. nauk. D.W. Skalski, B.M. Kindzer. Starogard Gdański* 2020.
15. Kowalski D., Skalski D., Makar P., Pęczak-Graczyk A., Skalska E. Aktywność fizyczna osób starszych jako gwarant samodzielności. *Medycyna i zdrowie: wybrane aspekty ratownictwa. T. 4 / red. nauk. D. Skalski, B. Duda-Biernacka, D. Kowalski, R. Zwara. Starogard Gdański*, 2020.
16. Kulmatycki L. Edukacja zdrowotna w szkole polskiej 2009 – uwagi krytyczne. *Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja*. 2009.
17. Michniewicz I. Ratownictwo wodne w Polsce-wstęp do analizy krytycznej. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 2/2018.

18. Pia F. Observations on the drowning of non-swimmers. *Journal of Physical Education*, 71 (6)1974.
19. Pia F. Reflections on lifeguard surveillance programs Drowning: New Perspectives on Intervention and Prevention. CRC Press, LLC 1999.
20. Pia F. The RID Factor as a Cause of Drowning. *Parks & Recreation*, 19 (6)1984.
21. Sabadosh M., Lazarieva O., Andrieieva O., Zharova I., Grygus I., Vitomska M., Kovelska A., Martseniuk I., Ostrowska M., Napierala M., Hagner-Derengowska M., Kaluzny K., Muszkieta R., Zukow W., Smolenska O. Results of physical rehabilitation of primary school children with recurrent bronchitis at sanatorium. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol 21 (Suppl. issue 5), 2796 – 2802. 2021.
22. Skalski D., Czyż R. Rola służb w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na rzecz społeczeństwa. Wybrane aspekty. Wydawnictwo Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Gdańsk, 2020.
23. Skalski D., Lizakowski P., Kowalski D., Nietupska Z. Współczesne wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego w aspekcie bezpieczeństwa wodnego. Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim przy udziale Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni i Towarzystwa Naukowego w Grudziądzu. Gdynia – Gdańsk.
24. Stanula A. Poradnik instruktora WOPR. ZW WOPR Katowice, 2005.
25. Wendling R. C. The importance of documenting swimming-pool accidents. *Pool Management, Parks & Recreation*, 32 (11)1997.
26. Wolanin J., Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju, Warszawa (2005), str. 13